

Σχόλιον

SUOMEN BYSANTIN TUTKIMUKSEN SEURA RY:N JÄSENLEHTI

MEDLEMSBLAD FÖR SÄLLSKAPET FÖR BYZANTINSK
FORSKNING RF.

2/2011

Varjagi-metallia

Bysantti on löytänyt aiheena tiensä myös moderniin metallimusiikkiin. Tänä keväänä suomalainen metallibändi Turisas julkaisi uuden albumin *Stand Up and Fight*, jonka teemana on Bysantin varjagikaarti. Levy on jatkoa albumille *The Varangian Way*, joka ilmestyi 2007 ja jossa aiheena oli ”viikinkien” matka Itämereltä Konstantinopoliin. Selkeänä esikuvana kummallekin ovat toimineet varjagikaartin kuuluisimman jäsenen Harald Sigurdinpojan vaiheet. Harald Sigurdinpoika, eli Harald Ankara oli Norjan Olavi Pyhän nuorin velipuoli, joka velipuolensa kuoleman jälkeen matkasi itään päätyen Bysantin palvelukseen vuosiksi 1034-43. Myöhemmin Haraldista tuli itse Norjan kuningas (1047-1066) ja hän kaatui Stamford Bridgen taistelussa yrittäessään vallata Englantia. Haraldin elämänvaiheista kerrotaan niin omassa saagassa kuin bysanttilaisten ja läntisten kirjoittajien teoksissa.

Folk metal

Vuonna 1997 Hämeenlinnassa perustettu Turisas edustaa metallimusiikissa suosittua folk metal –genreä, joka on saanut vahvan jalansijan varsinkin Suomesta. Brittiläisen Skyclad –yhtyeen myötä 1990-luvulla alkupuolella kehittynyt musiikkityyli on fuusio metallista sekä kansanmusiikista. Siinä hyödynnetään paljon perinteisiä soittimia kuten haitaria, huiluja, viulua ja esimerkiksi kampiliiraa (soitin, jossa kieliä soitetaan jousen sijasta kammesta pyöritettävällä puukiekolla). Laulutyyliiltään folk metal on hyvin vaihtelevaa ”öriä”-vokaaleista klassiseen lauluun, mutta mukana on usein eepistä tunnelmaa korostavia kuoroja tai vaikkapa kansanmusiikkiin pohjautuvaa joikaamista. Genre on varsin eurosentrinen, joten ei olekaan yllätys, että tyyli vaikutteita on ammennettu lähinnä eurooppalaisesta ja erityisesti pohjoiseurooppalaisesta pelimanni-tyylisestä kansanmusiikista.

Tämän musiikkityylin leimallisimpia piirteitä ovat pakana-ajan Euroopan historiaan pohjautuvat sanoitukset. Useat folk metal –bändit ovat hyödyntäneen omien kotimaidensa kansanuskkoa ja keskiajan myrskyisistä ajoista kertovaa perinnettä. Koska

useimmat bändit ovat kotoisin Pohjois-Euroopasta, ovat pakanuuden ja kristinuskon kohtaamia käsittelevät lyriikat hyvin yleisiä. Suosituimpia aiheita ovat olleet muinaispohjoismainen uskonto ja viikinkihistoria, kelttiläisyys, suomalainen pakanauus sekä esimerkiksi Venäjän kristinuskon aikaa edeltäneen ajan uskonto. Pohjoisen ulottuvuutensa ja viikinkiajan tapahtumiin keskittymisensä vuoksi on osa folk metallista nimetty edelleen uudeksi alagenrekseen, viikinkimetalliksi. Tämä löyhä genre ei ole määriteltävissä niinkään musiikillisten kuin sisällöllisten ominaisuuksien kautta, koska näitä metallibändejä yhdistää lähinnä kiinnostus viikinkinäkökulmasta kertomiseen. Näiden yhtyeiden lyriikat keskittyvät pitkälti Euroopan myyttiseen muinaisuuteen ja soturiromantiikkaan, jota on parodioinut humoristisissa kappaleissaan myös Suomen taannoinen euroviisuedustaja Teräsbetoni.

Myös Turisas on laskettavissa niin folk metalliksi kuin viikinkimetalliksikin, ja se on käsitellyt albumeillaan sekä suomalaista pakanauskkoa että artikkelimme aiheena olevia tiiviimmin historialliseen kontekstiin istuvia viikinkiteemoja. Turisas on ollut uraauurtava ulottaessaan varjagi-näkökulmansa kautta historiallisen fokuksen myös etelään, Bysanttiin. Aiemmin metallibändit ovat pysytelleet varsin tiukasti pohjoiseurooppalaisissa tapahtumissa. Historiantutkijalle folk metal onkin tarkastelun arvoinen ennen kaikkea oman aikamme historiakäsityksistä kertovana populaarikulttuurina. Sen kautta hahmottuu, mitä historian tapahtumia, hahmoja ja teemoja pidetään kiinnostavina, ja miten menneisyyttä nykysuomalaisen lauluntekijän näkökulmasta tulkitaan. Populaarimusiikin historia-aiheet myös tutustuttavat yhä uusia kuulijoita käsittelemiinsä aikakausiin.

Historiallinen tausta

Turisas on selvästi tehnyt työtä historiallisten taustojen selvittämiseksi. Bysantin tutkijakin tarvitsee pieniä kertausopintoja ymmärtääkseen, mihin tapahtumiin eri kappaleissa viitataan. Harald Sigurdinpoikaa ei varsinaisesti mainita sanoituksissa, mutta kappaleiden aiheet seuraavat melko tarkasti hänen ja hänen miestensä vaiheita. *The Varangian Wayn* ensimmäisessä kappaleessa purjehditaan Nevalla kohti Holmgardia eli Novgorodia ja viidennessä laulussa ollaan Kiovassa Jarisleifin eli ruhtinas Jaroslavin

(1019-1054) hovissa. Harald vietti jonkin aikaa kyseisen ruhtinaan palveluksessa, mutta jatkoi sitten etelään kohti Bysanttia ja seuraavat kappaleet ovatkin nimeltään ”Five Hundred and One”, jossa lähdetään kreikkalaisten kuninkaan luo, sekä ”The Dnieper Rapids”. Kekaumenos kertoo, että Harald toi mukanaan Bysanttiin 500 soturia, nämä sitten palkattiin yksilöinä keisarin palvelukseen. Pohjanmiesten vaarallista matkantekoa Dnerpin koskien läpi taas kuvaa keisari Konstantinos VII Porfyrogenitos (913-959) kirjassaan, joka yleisesti tunnetaan nimellä *De Administrando Imperio*.

The Varangian Wayn viimeinen kappale on nimeltään ”Miklagard Overture”. Miklagardhan oli Konstantinopolin skandinaavinen nimi. Laulun lyriikoissa kuvataan Tsargradin ihmeitä, sen muureja, Kultaista Sarvea sulkevaa ”murtumatonta” ketjua sekä mekaanisia lintuja puussaan, keisarin vieraittensa hämmästyttämiseen käyttämää kojetta. Miehiä pyydetään kirjoittamaan nimensä rulliin, kuten Bysantissa oli tapana, kun liietyttiin armeijaan ja näin ylhäiset norjalaiset tulevat osaksi varjagikaartia.

Stand Up and Fight on varsinainen ”Bysantti-albumi”. Se alkaa kappaleella ”The March Of The Varangian Guard”, jossa juhlistetaan kirveitä kantavia muukalaisia, jotka ovat tulleet taistelemaan kreikkalaisten kuninkaan puolesta. Vuodeksi annetaan toinen indiktio maailmanvuonna 6542 eli 1033/4, jolloin Harald Sigurdinpoika miehineen saapui Konstantinopoliin. Hänen ensimmäisiin tehtäviinsä kuului taistelu muslimeja vastaan ja kappaleessa viitataan suoraan ”Serklandiin”, eli arabien hallitsemaan alueeseen. Albumin kolmannessa kappaleessa puolestaan jahdataan merirosvoja, kuten myös Harald teki eräässä vaiheessa Bysantissa olo aikanaan.

Albumin neljäs kappale ”Βένετοι! – Πράσινοι! (Venetoi! – Prasinoi!)” on ottanut aiheensa hippodromin kilpa-ajoista, jotka olivat ilmeisesti myös varjagien suosiossa. Albumin toinen ja viides kappale eli ”Take the Day!” ja nimibiisi ”Stand up and fight” kertovat taistelemisesta ja sotateiden sankaruudesta, mutta hyvin yleisellä tasolla. Haraldhan kamppaili mm. Etelä-Italiassa arabeja ja normanneja vastaan sekä kukisti bulgaarien kapinan.

”The Great Escape” liittyy taasen selkeästi Haraldin elämään. Pohjolan poliittinen tilanne muuttui 1040-luvun alussa. Olavi Pyhän karkottaneen Knut Suuren poika Hardeknut kuoli 1042 ja Haraldin Norjaa hallinnut nuori veljenpoika tunnustettiin myös Tanskan kuninkaaksi. Omasta ja monen muun mielestä Harald oli sopivampi hallitsija.

Useiden vihollisten uhkaama Bysantin keisari Konstantinos IX Monomakhos (1042-1055) kuitenkin kielsi Haraldia lähtemästä valtakunnasta. Harald ei antanut sen estää itseään vaan pakeni. Tarinan mukaan hänen laivansa ylitti Kultaisen Sarven sulkeneen ketjun siten, että miehet juoksivat ensin laivan perään, niin että keula saatiin ketjun päälle, ja sitten eteen, jolloin laiva pääsi yli. Turisaksen kappaleessa keisari ja tämän sotapäällikkö käyvät kuvitteellista keskustelua, minkä jälkeen kuvataan ketjun ylitys ja lauletaan, kuinka viimeinen viikingeistä suuntaa kohti kotia kirstut täynnä kultaa. Haraldhan palasi pohjolaan hyvin rikkaana. Jotkut ehkä muistavat Bysantin tutkimuksen seuran vuosikokousesitelmän vuodelta 2008, jossa Tuukka Talvio viittasi, kuinka Haraldin mukanaan tuomat bysanttilaiset kolikot vaikuttivat myös Pohjoismaiden rahanlyönteihin.

Jos ”Take the Day!” ja ”Stand Up and Fight” olivat kokolailla soturiuden ylistystä, niin kappaleet seitsemän ja kahdeksan eli ”Fear the Fear” ja ”End of an Empire” painottavat pikemminkin sotien tuomaa tuhoa ja hävitystä ja maallisen mahdin katoavaisuutta. Bysantin kanssa niillä on vähemmän tekemistä, vaikka Manzikert (1071) mainitaankin Waterloon, Pultavan, Bastillen, Stalingradin ja Stamford Bridgen ohella, ilmeisesti symboloimassa taistelua, joka johtaa suuren valtakunnan tuhoon. Stamford Bridgehan (1066) oli se taistelu, jossa Harald kaatui ja sitä pidetään myös ”viikinkiajan” loppupisteenä. Haraldhan kamppaili Englannin kuninkuudesta anglosaksi Haroldin ja Normandian herttua Wilhelm Valloittajan kanssa. Harold kukisti Haraldin, mutta Wilhelm Haroldin ja normannit valtasivat Englannin. ”Viikinkiretket” hiipuivat sitten vähitellen. Kuriositeettina mainittakoot, että monet englantilaiset pakenivat normannivaltaa Bysanttiin asti ja muodostivat sen jälkeen huomattavan, ellei lopulta peräti hallitsevan, osan varjagikaartista. ”End of Empire” kappaleessa julistetaan myös kuinka jäänyt joki voi olla viimeinen pisara imperiumin tuhossa. Ehkä tällä viitataan Reinin jäätymiseen talvella 406/7, mikä salli germaaniheimojen vyörymisen Galliaan ja siten myötävaikuttii merkittäväällä tavalla Länsi-Rooman romahdukseen.

Stand Up and Fight albumin yhdeksäs ja viimeinen kappale on nimeltään ”The Bosporus Freezes Over”. Sen sanoitus on kuvitteellisesti toisinto riimukirjoituksesta, jonka joku tuntematon pohjanmies kaiversi Pireasin satamassa olleeseen kiviseen leijonapatsaaseen. Myöhemmin patsas siirrettiin Venetsiaan, jossa se sijaitsee edelleen

Arsenalen edustalla. Kirjoitus kului pian lukukelvottomaksi joten taiteilijoiden ja luovemman puoleiset historioitsijat ovat voineet tehdä siitä omia tulkintojaan. Turisas on pistänyt kirjoituksen Hakon Halfdanssonin nimiin ja ajoitukseksi n. 1043 eli näin linkittää sen Harald Sigurdinpojan aikaisiin varjageihin. Kaivertajan nimeä keksittäessä on varmaan ajateltu sitä Halfdania, joka joskus 1000-luvulla kaiversi nimensä Konstantinopolin Hagia Sofian etelägalleriaan.

Lopuksi

Vaikka Turisas oli ensimmäinen metallibändi, joka keksi käsitellä varjageja ja Bysanttia, se ei ole ollut ainoa. Ilmeisesti Turisaksen esimerkin inspiroimana myös suosittu ruotsalainen viikinkimetallibändi Amon Amarth julkaisi vuoden 2008 albumillaan *Twilight of the Thunder God* varjagi-aiheisen kappaleen "Varyags of Miklagaard". Sen lyriikat käsittelevät Turisakseen verrattuna yleisemmällä tavalla kaartin tehtävää ja varjagien tuntemuksia näiden palatessa kotikunnailleen Bysantista. On hyvin todennäköistä että tulevaisuudessa kuulemme vielä lisää metallibändien näkemyksiä varjageista ja Bysantista.

Kaiken kaikkiaan Bysantin tutkimuksen kannalta on huomattavan positiivista, että valtakunnan historia on löytänyt tiensä myös suomalaiseen populaarikulttuuriin, jos ei muuten niin varjagien näkökulmasta. Turisas ansaitsee myös kiitosta siitä, että kappaleiden sanoitukset ovat historiallisesti yllättävän tarkkoja, ainakin ottaen huomioon, että kyseessä on "vain" metallimusiikki.

Juho Wilskman ja Milla Leskinen